

Zainteresowania geografią polityczną Marka Kotera zaowocowały nie tylko licznymi publikacjami naukowymi, ale również inicjatywami organizacyjnymi. Od roku 1988 zainicjował cykliczne międzynarodowe konferencje z geografii politycznej, pierwsze w państwach postkomunistycznych, które stały się marką powszechnie w świecie rozpoznawalną jako „konferencje łódzkie” i uzyskały afiliację Międzynarodowej Unii Geograficznej.

Uznanie na polu światowej geografii politycznej zdobył również anglojęzyczny periodyk „Region and Regionalism” poświęcony problematyce geograficzno-politycznej i politycznym aspektom geografii historycznej, którego pierwsze tomy redagował M. Koter.

Profesor M. Koter do przejścia w 2007 r. na emeryturę wypromował pięciu doktorów (trzech z geografii politycznej i po jednym z geografii historycznej i społecznej).

Marek Koter posiada liczne odznaczenia regionalne i państwowe. Był laureatem różnych nagród, w tym wielokrotnie naukowych i dydaktycznych nagród Rektora UŁ. Został wyróżniony Honorową Odznaką Miasta Łodzi (1984 r.), odznaką „Za zasługi dla Miasta Łodzi” (1995 r.), odznaką „Za zasługi dla województwa sieradzkiego” (1988 r.), nagrodą prezydenta miasta Łodzi zarówno zespołową (2001 r.), jak i indywidualną. Tę ostatnią otrzymał za działalność społeczną i zawodową na rzecz miasta Łodzi (2002 r.). Uhonorowano Go też odznaczeniami państwowymi i resortowymi, takimi jak Złoty Krzyż Zasługi (1980 r.), Krzyże Kawalerski (1990 r.) oraz Oficerski Orderu Odrodzenia Polski – Polonia Restituta (2005 r.), jak również Medal Komisji Edukacji Narodowej (1989 r.), Medal za Długoletnią Służbę (2010 r.) i Medal Universitatis Lodziensis Merentibus (2014 r.).

Podsumowując działalność naukową Profesora dr. hab. Marka Kotera można powiedzieć, iż stworzył w Łodzi polską szkołę geografii politycznej, reaktywując tę dyscyplinę, i zbudował jej silną pozycję międzynarodową, nawiązując do pięknych tradycji polskiej geografii politycznej uprawianej w okresie międzywojennym we Lwowie. Przyczynił się też w sposób kluczowy do ożywienia polskiej geografii historycznej, szczególnie tworząc szkołę studiów nad morfologią oraz morfogenezą miast.

Opracowanie:

prof. Marek Sobczyński

UNIwersYTET
ŁÓDZKI

Profesor

Marek Koter

Profesor dr hab. Marek Mieczysław Koter urodził się 1 lipca 1937 r. w Łasku w rodzinie inteligentnej. Początkowe etapy edukacji odbył w Łasku, po czym w 1954 r. rozpoczął studia na kierunku geograficznym w Uniwersytecie Łódzkim. Na trzecim roku studiów zdecydował się specjalizować w zakresie kartografii, co wiązało się z koniecznością kontynuowania studiów w Uniwersytecie Wrocławskim. Fakt ten miał w poważnym stopniu wpłynąć na Jego przyszłą drogę naukową. We Wrocławiu Marek Koter spotkał bowiem grupę wybitnych postaci polskiej geografii międzywojennej z tzw. lwowskiej szkoły romerowskiej, pod kierunkiem których odbył dwa ostatnie lata studiów. Warto tu wymienić takich lwowskich geografów, jak Julian Czyżewski, Alfred Jahn, Aleksander Kosiba, Helena Leonhard czy August Zierhoffer. Na szczególną zaś uwagę zasługuje wpływ Józefa Wąsowicza (kierującego Katedrą Kartografii, ale zajmującego się także geografiami polityczną), jak również Bolesława Olszewicza (Katedra Geografii Historycznej).

Pierwotny wybór drogi naukowej dokonał się jeszcze w trakcie studiów we Wrocławiu i stanowił połączenie dwóch nurtów zainteresowań Marka Kotera, z jednej strony kartografią, a z drugiej – wyniesionej jeszcze z domu rodzinnego – pasji historycznej. Skutkiem tego było zajęcie się problematyką osadnictwa miejskiego w ujęciu geograficzno-historycznym, z dużym udziałem metodologii kartograficznej. W tym duchu utrzymana była też praca magisterska M. Kotera *Analiza planów m. Łodzi* (1959), napisana pod kierunkiem B. Olszewicza.

W roku ukończenia studiów M. Koter podjął pracę asystenta w tworzonej przez Ludwika Straszewicza Katedrze Geografii Ekonomicznej na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Łódzkiego, uczelni której wierny pozostał aż do emerytury.

Zainteresowania M. Kotera kartografią i geografią historyczną miast utrzymały się także w pierwszym 'asystenckim' okresie pracy. Bardzo ważnym opracowaniem kartograficzno-historycznym Profesora Kotera jest kartograficzna rekonstrukcja obszaru tzw. klucza łódzkiego u schyłku okresu feudalnego, która stała się podstawą analizy rozplanowania XIX-wiecznej Łodzi przemysłowej.

Od początku lat sześćdziesiątych XX w. pasją badawczą M. Kotera staje się morfologia miast. Badania historyczno-morfologiczne przyniosły Mu nie tylko kolejne stopnie naukowe, ale również wysoką i w pełni zasłużoną pozycję naukową zarówno krajową, jak i międzynarodową. W tym nurcie utrzymana była też rozprawa doktorska *Geneza układu przestrzennego Łodzi przemysłowej* (1967), którą obronił w Uniwersytecie Łódzkim. Promotorem pracy był L. Straszewicz, a recenzentami Anna Dylikowa i Maria Kiełczewska-Zaleska.

Podstawowym terenem badań morfologicznych M. Kotera był obszar Łodzi, której poświęcił dwa cykle swoich prac. Jako pierwszy badacz w Polsce przeprowadził szczegółowe studia nad genezą układu przestrzennego wielkiego miasta przemysłowego, wykorzystując do tego celu zarówno analizę planów miasta, jak i zaadaptowaną na potrzeby badań miasta przemysłowego metodę cyklu rozwoju działki miejskiej autorstwa Michaela R.G. Conzena. Wprowadził również do badań morfologicznych miasta szereg nowych pojęć teoretyczno-metodologicznych, m.in. „stratygrafia osadnicza”, „zabytki przewodnie”, „urbomorfologia”.

Bogaty i usystematyzowany dorobek naukowy pozwolił M. Koterowi uzyskać w 1974 r. na macierzystej uczelni stopień doktora habilitowanego na podstawie pracy *Morfogeneza wielkiego miasta na przykładzie Łodzi*. Recenzentami w przewodzie habilitacyjnym byli: M. Kiełczewska-Zaleska, Bohdan Baranowski (historyk) i L. Straszewicz.

W połowie lat siedemdziesiątych XX w. Marek Koter dokonał pewnej reorientacji swoich zainteresowań badawczych, co nie oznaczało jednak całkowitego zerwania z uprawianą dotąd geografiami historyczną. Po roku 1971 rozpoczął ryzykowne wówczas z powodów politycznych badania w zakresie geografii politycznej, dyscypliny której uprawianie w okresie powojennym było zakazane. Podjął też starania o instytucjonalne umocowanie tych badań, tworząc w 1981 r. Zakład Geografii Politycznej i Ekonomicznej Regionalnej w Instytucie Geografii Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni UŁ. Była to pierwsza w bloku komunistycznym jednostka naukowo-dydaktyczna kształcąca studentów w specjalizacji geografii politycznej.

Geografia polityczna stała się drugim, obok geografii historycznej, znaczącym nurtem badawczym M. Kotera, szczególnie po 1989 r., kiedy możliwe stało się publikowanie wyników

badan bez ingerencji cenzury. Dorobek naukowy M. Koter w zakresie geografii politycznej lokuje się w kilku głównych polach badawczych: geografii granic i pograniczy, mniejszości etnicznych i narodowych, istoty kresów oraz regionu politycznego.

Odbudowę, po ponad 40 latach, polskiej geografii politycznej M. Koter rozpoczął od zdefiniowania wielu pojęć, które we współczesnym świecie zyskały nowe znaczenie. Stąd część swoich prac poświęcił systematyzacji i typologii mniejszości narodowych oraz klasyfikacji ludności pograniczy. Ważnym osiągnięciem jest wprowadzenie do literatury światowej terminu „kresy”.

Badania nad rozwojem przestrzennym rodzinnego Łasku oraz Łodzi pozwoliły Markowi Koterowi połączyć oba nurty zainteresowań badawczych, co zaowocowało studiami nad wielokulturowym dziedzictwem miast, łączącymi badania morfologii miast (historyczno-geograficzne) ze studiami mniejszości narodowych oraz religijnych (geografia polityczna) i ich historycznej roli w tworzeniu substancji miejskiej.

Dużo miejsca w swoich badaniach poświęcił M. Koter problematyce regionu politycznego, który w początkach lat dziewięćdziesiątych XX w. stał się w Polsce ważnym problemem praktycznym, w związku z wprowadzaniem nowego podziału administracyjnego kraju. Profesor Koter włączył się w ogólnopolską dyskusję współorganizując badania terenowe mające na celu delimitację nowych granic administracyjnych województwa łódzkiego, jego powiatów i podziału samej Łodzi na jednostki samorządowe. Szczególnie ważny jest podział przestrzeni miasta, w którym M. Koter wykorzystał praktycznie swoje badania historyczno-morfologiczne, a zaproponowane przezeń jednostki osiedlowe zostały wcielone w życie.

Początek ostatniej dekady XX w. przyniósł M. Koterowi, uznanemu już wówczas autorytetowi nie tylko w kraju, ale przede wszystkim zagranicą, i to równoległe w obu subdyscyplinach – w geografii politycznej oraz w morfologii i morfogenezie miast, kolejne awanse zawodowe. W roku 1990 otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego w Uniwersytecie Łódzkim, a następnie tytuł naukowy profesora (1992 r.). Pełnił też różnorodne funkcje organizacyjne: prodziekana Wydziału BiNoZ UŁ (1981–1987), wicedyrektora Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni (1987–1990), kierownika studium doktoranckiego oraz członka Senatu UŁ przez pięć kolejnych kadencji.

Poza macierzystą uczelnią M. Koter działał na rzecz Łodzi i regionu, był członkiem Rady Naukowej przy Prezydencie Miasta Łodzi (1975–1992), Rady Regionalnej przy Wojewodzie Łódzkim, pracował w Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej przy Urzędzie Miasta Łodzi oraz w Wojewódzkim Zespole Opieki nad Zabytkami. Był też członkiem Rady Muzealnej Muzeum Historii Miasta Łodzi. Marek Koter działał również w instytucjach krajowych, jako ekspert MEN przygotował koncepcję nowej matury z geografii w międzynarodowym zespole SMART, był członkiem Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej (2000–2001) oraz w pierwszej kadencji członkiem Państwowej Komisji Akredytacyjnej (2002–2005).